

SWESEMs utbildningsutskott

Rubrik

Psyiskt status

2019-01-30

Introduktion

Patienter som bedöms på akutmottagning efter självskada eller försök till självskada/suicid, och patienter med kända psykiatriska sjukdomar inkl beroendesjukdomar eller substanspåverkade patienter, kan lida av ett psykiatriskt tillstånd som motiverar psykiatrisk slutenvård. Information som inhämtas vid genomförandet av psykiskt status bidrar med underlag för beslut om inläggning.

Det psykiska status som presenteras nedan riktar sig på att upptäcka allvarliga psykiatriska tillstånd som motiverar akut handläggning och är anpassat till arbetsförhållanden inom akutsjukvård. Statuset fokuserar inte på en bedömning av patientens kognitiva förmågor och är ingen screeningsundersökning för demenssjukdom. Minneshjälp ABCDE används för att underlätta strukturerat genomförande.

Suicidriskbedömning har lyfts fram som ett eget moment. Suicidriskbedömning försvåras av frånvaro av instrument eller skattningsskalor som är både känsliga och specifika [1, 2]. Risken uppskattas genom en sammanvägning av risk- och skyddsfaktorer och var på suicidtrappan patienten befinner sig.

Information som inhämtas från psykiskt status ska tolkas med hänsynstagande till bakgrundsinformation (tidigare sjukdomar, självskaador/suicidalitet och habitualtillstånd) och att patienten kan vara påverkad av en eller flera substanser.

I specialisttentamen

Läkaren kommer att få se en film med ett patientmöte på akutmottagningen. Läkaren ska, utifrån patientmötet i filmen, beskriva psykiskt status och därefter ge ett förslag till initial- och fortsatt handläggning.

Psykiskt status

Ö: Överblick

- Vakenhetsgrad, klarhet
- Orientering: Tid, plats, person och sammanhang

A: Appearance, Attitude

- Utseende: klädsel, uppträdande, hållning, kroppsvård, åldersadekvat?
- Attityd till undersökare: reserverad, misstänksam, dissimulerande, vädjande, formell, hjälpsökande, samarbetsvillig, förtroendefull, distanslös?

B: Behavior, Babbling

- Motorik: slapp, spänd, överaktiv, rastlös, plockig, ticks, hämmad, agiterad?
- Tal: volym, tempo, svarslatens, intonation, mängd (fåordig, mångordig)?

C: Cognition

- Tankeflöde: snabbt, långsamt, tanketrängsel, tankeflykt, osammanhängande, blockeringar, tankestopp, relevans, logik, obegriplighet, perseveration?
- Tankeinhåll: vanföreställningar (t.ex. paranoida, megalomana, hypokondriska), depressivt tankeinhåll (t.ex. hopplöshet, livsleda, suicidtankar), hänsyftningsidéer, tankepåsättning, övervärdiga idéer, tvångstankar, hypokondrier, fixeringar (vapenfixering, sjukdomsfixering, kroppsfixering)?

D: Dissociation

- Perceptionsstörningar: hallucinationer, depersonalisation, derealisation
- Sjukdomsinsikt: god, partiell, intellektuell, växlande, obefintlig

E: Emotion

- Stämningssläge: neutral, sänkt, förhöjt, växlande
- Affekter: labila, flacka, kyliga, explosiva, aggressiva, ängsliga, ångestpräglade
- Våldsriskbedömning: Riskfaktorer är manligt kön, låg ålder, kriminell, substanspåverkad, agiterad, hotfullt/våldsamt beteende, paranoid och psykotiskt beteende

Suicidriskbedömning

- Suicidtrappan: var i suicidtrappan befinner sig patienten?
- Riskfaktorer: vad har patienten för riskfaktorer?
- Skyddsfaktorer: vad har patienten för skyddsfaktorer?

Sammanfattning och handläggning

- Lider patienten av en allvarlig psykisk störning, och i så fall vilken?
- Föreligger risk för suicid?
- Är patienten i behov av psykiatrisk slutenvård?
- Medikolegala övervägande:
 - Vårdintyg enligt LPT?
 - LVM-anmälan?
 - Orosanmälan till socialtjänsten angående barn i fara?

Suicidtrappan¹

- Nedstämdhet ("känner du dig deprimerad?")
- Livsleda ("känns livet meningslöst?")
- Dödstankar ("har du tänkt att det vore skönt att slippa leva?")
- Dödsönskan ("har du önskat att du vore död?")
- Suicidtankar ("har du tänkt på att ta livet av dig?")
- Suicidförsök ("har du någon gång gjort ett suicidförsök?")
- Suicidplaner ("har du planerat att ta ditt liv?")
- Suicidföberedelser ("har du gjort några förberedelser?")
- Suicidavsikt ("har du bestämt dig för att ta livet av dig? Har du skrivit avskedsbrev?")

Suicidriskfaktorer

- Ålder: risken för suicid ökar med ålder
- Manligt kön
- Ensamboende, arbetslös, litet socialt nätverk
- Tidigare suicidförsök: den starkaste enskilda riskfaktorn för suicid
- Psykisk sjukdom (depression, schizofreni, personlighetsyndrom) och stresskrisreaktion, impuls kontrollstörning
- Missbruk
- Somatisk sjukdom
- Hereditet för suicid
- Självska debeteende
- Personer som har begått våldsbrott och intagna
- Förluster (separation, dödsfall, arbetslöshet, kränkning)

Skyddsfaktorer

- Anhöriga
- Religiösa och kulturella normer
- Allians
- Uppföljning inom vården
- Problemlösningsförmåga
- KASAM (känsla av sammanhang)
- Hjälpökande

ANTECKNINGAR

1. Suicidtrappan är en förenkling av Självmordsstegen av professor Jan Beskow. Självmordsstegen innehåller fler följdfrågor som kan användas, dock finner vi att den förenklade versionen kan räcka för screening på akutmottagningen.

Självmordsstegen (efter professor Jan Beskow)

Bilaga 2

1. Nedstämdhet/hopplöshet	Är du nedstämd och ledsen ofta? Känner du dig ”deppig” för det mesta? Känns allting hopplöst? Tror du att det kommer att bli bättre igen?
2. Dödstankar	Känns allting meningslöst? Har du tänkt att det vore skönt att slippa leva?
3. Dödsönskan	Har du önskat att du vore död? Skulle du vilja slippa vakna nästa morgon?
4. Självmordstankar	Har du tänkt på att göra dig själv något? Har du tänkt att du skulle kunna ta livet av dig? Har du tänkt ut hur du skulle göra?
5. Självmordsönskan	Har du tänkt att du vill ta ditt liv? Har du varit nära att försöka ta ditt liv? Är det något som håller emot? Finns det något som talar för att fortsätta leva?
6. Självmordsförsök	Har du tidigare gjort något självmordsförsök? Genomförde du det du tänkte göra eller gick det inte? Vad gjorde du? När? Var? Varför?
7. Självmordsplaner	Har du planer på att ta ditt liv? Har du tänkt ut hur du skall göra? Har du bestämt när du skall göra det?
8. Självmordsförberedelser	Har du gjort några förberedelser? Vilka? Har du skaffat tabletter? Har du vapen hemma? Har du skaffat andra redskap? Rep? Kniv?
9. Självmordsavsikt	Har du bestämt dig för att ta livet av dig? När Var? Hur? Har du skrivit avskedsbrev? Har du gjort dig av med saker du inte vill ska finnas kvar efter dig? Har du sett till att träffa kompisar en sista gång?